

(1) študijska knjižnica
via Geppa 9
TRIESTE (312)

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

Naše skupne zahteve:

Za spoštovanje pravic Slovencev

Učvrstimo akcije za deželo

Vprašanje dežele s posebnim statutom se nahaja v odločilni fazi. Zato se o tem vprašanju, zlasti v zadnjem času, zelo živo razpravlja. Nas Slovence, ki živimo na ozemlju, ki bo pripadalo novi deželi, še posebno zanima in skrbi kakšen bo poseben statut te dežele in koliko pravic bomo dobili s tem statutom. Tudi zato je zanimanje za deželo tudi med Slovenci še posebno veliko.

V prejšnji številki našega glasila smo objavili vrsto izjav slovenskih političnih voditeljev. Izjave so bile v zvezi z deželo. Dejansko so te izjave pokazale kakšna stališča imajo razne politične skupine do tega vprašanja. V njih so prišla do izraza različna stališča. Sleherni bravec si je o njih, odnosno o delovanju posameznih skupin, lahko ustvaril lastno sodbo. Vsekakor pa je bila to pozitivna pobuda, ki pomeni korak naprej. Kot tako smo jo tudi pozdravili. Ta pobuda pa je nedvomno tudi pokazala, da ko gre za vprašanje zaščite pravic slovenske narodne manjšine, lahko najdemo nove oblike sodelovanja.

Kot je znano je parlamentarna komisija za ustavne zadeve povedala ožjemu odboru, ki ga sestavljajo predstavniki raznih stank, ki so zastopane v parlamentu, nalogo naj sestavi enotno besedilo zakonskega predloga za statut nove dežele. Izvedelo se je tudi, da vladne stranke niso imele namena vključiti v statut določil, ki se tičejo Slovencev. Komunistični poslanec Santarelli, ki je član gori omenjenega ožjega odbora, je v imenu naše partije predložil številne popravke k zakonskemu predlogu. Ti popravki se tičejo narodnostnih pravic Slovencev, katere predvideva tudi zakonski predlog, ki so ga svojčas predložili naši parlamentarci.

Komunisti se bodo dosledno borili tudi za široko demokratično razvrstitev in zato, da bo imelo vse prebivalstvo dežele enake pravice in zato da bo imelo to prebivalstvo v svojih rokah učinkovito sredstvo za izbojevanje avtonomije, obnove, demokracije in torej za doseg pravic Slovencev.

Ustanovitev dežele že sama po sebi predstavlja hud udarec za reakcijo in tudi za demokristjansko desnico ter za vse tiste skupine, ki nasprotujejo ustanovitvi dežele. Zato pa ustanovitev dežele odpira nove perspektive za demokratizacijo vsega javnega življenja v deželi. Prav zato pa morajo vse resnične regionalistične sile okrepiti svoje prizadevanje in svoje borbe za doseg takega posebnega statuta, ki bo v resnici omogočil uresničitev zahtev in potreb vsega ljudstva.

PREDSTAVNIKI Komunistične partije Italije, Neodvisne socialistične zveze, Skupine neodvisnih Slovencev, Slovenske demokratske zveze iz Trsta in Gorice, Slovenske katoliške skupnosti, Slovenske krščansko socialne zveze, Socialistične stranke Italije, Slovenske kulturno-gospodarske zveze in Prosvetnega društva «Ivan Trinko» iz Čedadu so prejšnji teden podpisali skupno pismo, naslovljeno na predsednika senata in poslanske zbornice. Pismo vsebuje glavne zahteve, ki jih zakonodajna organoma skupno postavljajo predstavniki političnih strank in kulturnih organizacij, ki delujejo med Slovenci v naši deželi. Pismo, ki je bilo poslano tudi v vednost predsedniku ministrskega sveta in članom parlamentarne komisije za ustavne zadeve, se glasi:

«Podpisani predstavniki političnih strank in kulturnih organizacij slovenske narodnostne skupnosti se na osnovi 50. člena ustave in glede na skorajšnji ustanovitev dežele Furlanije-Juljske krajine obračajo s prošnjo, naj se v deželni posebni statut vključijo vsa zakonska določila, ki lahko dostojno in učinkovito zaščitijo slovensko narodnostno skupnost tržaške, videmske in goriške pokrajine.

Leta 1945 je vlada izjavila, kako «demokratična obnova države nujno terja, da državljanji, ki govore različen jezik od italijanskega, dobijo vrsto posebnih jamstev. Dovoljena in zajamčena bo svobodna uporaba jezika ne samo v zasebnih trgovinskih odnosih, na javnih zborovanjih, v bogočastju, tisku, temveč tudi v odnosih s političnimi, upravnimi in sodnimi oblastmi. V krajih, kjer prebiva sorazmerno znatno število državljanov, ki govore različen jezik od italijanskega, bo v javnih šolah zajamčen pouk materinega jezika. Posebne zahteve tistih področij, kjer prebiva ljudstvo drugega jezika in drugih običajev, bodo zaščitene s svobodnim poslovanjem posebnih krajevnih samouprav.»

Republiška ustava je poudarila zamisel o zaščiti jezikovnih manjšin.

Toda omenjena načelna določila se za slovensko narodnostno skupnost doslej še niso dejansko izvedla.

Podpisani pripominjajo, da je bila za deželo Furlanijo-Juljsko krajino tudi zato predvidena avtonomija... »

Enotna peticija, ki so jo podpisali predstavniki vseh političnih strank in organizacij, ki delujejo med Slovenci v naši deželi, je nedvomno zelo važna. V njej so zapopadene zahteve, ki jih postavlja slovenska narodna manjšina v Italiji. Toda razumeti moramo, da je prav tako važna tudi povezava borbe Slovencev z italijanskimi demokratičnimi in antifašističnimi silami. Ta povezava je pogoj in jamstvo za uspešno izbojevanje takega posebnega statuta za deželo, ki bo odgovarjal zahtevam in potrebam in ki bo omogočil dejanski preokret na poti demokracije, gospodarske obnove in socialnega napredka tako za Slovence kot za Italijane.

Ta zgodovinski trenutek terja mobilizacijo in razgibanost vseh ljudskih množic. Zato pa moramo razviti naše akcije med množicami. Le tako bo naš glas prodrli tudi do tistih, ki hočejo ignorirati Slovence!

mija s posebnim statutom, ker je bilo treba slovenski narodnostni skupnosti nuditi primerno zaščito in primerna jamstva. Fašistični režim je namreč Slovencem vse odvzel in jim odrekel najosnovnejše človečanske pravice, od rabe materinega jezika v vsem javnem življenju do pravice, da si ohranijo svoje slovensko ime.

Slovenci v videmski pokrajini nimajo niti pouka v svojem materinem jeziku v osnovnih šolah in ta jezik je tam izključen celo iz otroških vrtcev.

V Furlaniji-Juljski krajini je po zakonu (člen 72 pravilnika matičnega urada, kr. odlok od 9. 7. 1939 št. 1238) prepovedano dajati slovenska imena otrokom, katerih starši so italijanski državljanji.

Se vedno je v veljavi zakon od 7. 4. 1927 št. 494 o spreminjanju slovenskih priimkov v italijansko obliko.

(Nadaljevanje na 4. strani)

Izidi upravnih volitev v Italiji

Kljub vsem napadom je KPI ohranila svoje položaje in jih celo izboljšala

V nedeljo in ponedeljek so bile upravne volitve v številnih italijanskih občinah in v nekaterih velikih mestih kot n.p.r. v Rimu, Neaplju, Mariju, Fogii in Pisi, kjer so bile že dalj časa komisarke uprave. V pokrajini Foggia so bile tudi pokrajinske volitve. Za izide vseh teh volitev je vladalo zelo veliko zanimanje, prav gotovo večje kot za volitve same, saj ni bila volivna udeležba kdove kako visoka. Zanimanje za te izide je tem bolj razumljivo, saj so bile to prve volitve po ustanovitvi sredinsko-levičarske vlade. Vendar pa ni prišlo nobenih bistvenih sprememb. Izidi so bili sledeči:

Komunistična partija Italije je prejela skupno 569.635 ali 22,71 vseh odstotkov, PSI 292.147 (11,66%), KPI in PSI (kjer sta nastopili s skupno listo) 1.360 (0,05%), PSDI 124.254 (4,96%), PRI 26.286 (1,05%), radikali 1.786 (0,07%), liberalci 140.553

Naša odposlanstva v Rimu

Ta teden je bila v Rimu delegacija deželne komisije KPI za Furlanijo-Juljsko krajino. Skupno s tajništvo osrednjega vodstva naše partije je proučevala vprašanja v zvezi s sestavo zakonskega predloga za ustanovitev dežele s posebnim statutom Furlanija-Juljske krajine

Delegacijo so sestavljali: poslanec Vidali, Beltrame in Franco, senator Pellegrini, sekretar deželne komisije Mario Lizzerio, ter člani Karel Šiško, Vittorio Orenti in Mario Colli. Sestanka sta se poleg članov vodstva partije udeležila tudi poslanca Santarelli in Tognoni, ki sta izvedenca za regionalistične probleme. Santarelli je tudi član ožjega odbora, ki sestavlja zakonski načrt za deželo.

Na sestanku so poudarili važnost in uspeh pobude komunistične parlamentarne skupine, ki je napravila konec škodljivemu zavlačevanju proti regionalistične desnice in Krščanske demokracije, kar je omogočilo, da pride vprašanje o ustanovitvi avtonomne dežele pred parlament.

Poslanec Santarelli je poročal o delu ožjega odbora, v katerem je predložil popravne predloge zakonskemu osnutku demokristjanskega poslanca Biasuttija, ki ga je parlamentarna komisija vzela za osnovo diskusije, in poudaril stališče KPI, ki je nakazano, v zakonskem osnutku poslanca Beltrameja, in sicer:

1. Vprašanja deželne ureditve: Trst glavno mesto z nekaterimi resorji v Vidmu; ustanovitev pordonske pokrajine; posebna avtonomija in ustanovitev proste cone za tržaško področje;
 2. zaščita pravic slovenske manjšine v deželi;
 3. zakonodajna pooblastila in finansiranje dežele;
 4. ustanovitev vsedravnega solidarnostnega sklada za deželni načrt za gospodarski razvoj in še nekatere osnovne točke.
- KPI poudarja nujnost, da je treba ustanoviti peto deželo s posebnim statutom že v sedanjih zakonodajnih dobih parlamenta, kot pogoj za ustanovitev še drugih avtonomnih dežel v državi in kot važno demokratično

pridobitev. Poleg tega bo KPI vztrajno zahtevala v odboru, da mora delo hitro napredovati in da se mora zaključiti v že določenem roku, tako da se bo razprava v poslanski zbornici začela v prihodnjih dneh.

Na sestanku so tudi poudarili, da je treba v tem trenutku odločno zavrtniti v poslanski zbornici, v deželi in v vsej državi napad in škodljive manevre fašistov ter demokristjanske desnice proti ustanovitvi dežele, pozvati vse iskrene regionalistične sile, delavce in ljudske množice, naj zahtevajo spoštovanje ustave in sestavo posebnega statuta, ki bo ustrezal potrebam in pričakovanjem prebivalstva.

V prihodnjih dneh bo odpotovala v Rim deželna delegacija slovenskih županov in upraviteljev KPI, ki bo prišla v spremstvu komunističnih parlamentarcev v stik z regionalističnimi parlamentarnimi skupinami v Rimu in jim obrazložila vsa vprašanja v zvezi z zaščito pravic slovenske manjšine v okviru posebnega statuta.

Hkrati se pričakuje, da bo v bližnji prihodnosti skupina parlamentarcev KPI obiskala deželo z namenom, da se okrepi regionalistična kampanja v deželi in v vsej državi.

Ko je bil naš list že urejen smo izvedeli, da je odšla v Rim gori omenjena delegacija. Sestavljajo jo: Marija Bernetič, Franc Gombač, Albin Škerk, Dušan Lovriha, Alojz Pirc in Izidor Predan.

Deželni sestanek slovenskih komunistov

V četrtek, 21. t.m. ob 9,30 bo v Trstu deželni sestanek slovenskih komunistov. Sestanka se bodo udeležili tudi župani, občinski in pokrajinski svetovavci, komunistični parlamentarci in vse dežele in odposlanstvo komunistične skupine poslanske zbornice. Tov. dr. Šiško bo na sestanku podal poročilo o temi: «Dežela s posebnim statutom in pravice Slovencev».

Na sestanku so vabljeni vsi slovenski tovariši.

(5,63%), demokristjani 795.687 (31,73 odst., sicilski krščanski socialci 1.654 (0,06%), monarhisti 215.359 (8,58%), fašisti 249.793 (9,96%), drugi desničarji 54.954 in druge liste 34.022 glasov.

Omenjene stranke so dobile sledeče število sedežev: KPI 339, PSI 170, KPI in PSI (kjer sta nastopili skupno) 7, socialdemokrati 38, republikanci 12, demokristjani 614, liberalci 38, krščanski socialci 9, monarhisti 31, fašisti 73, drugi desničarji 61 (gre za manjše občine) in druge manjše krajevne liste 80 sedežev.

Na prejšnjih volitvah so dobile omenjene stranke sledeče število sedežev: KPI 322, PSI 144, KPI in PSI (kjer sta nastopili skupno) 76, PSDI 17, PRI 10, DC 594, PLI 10, monarhisti 49, fašisti 84 itd.

Na letošnjih volitvah so napredovale sledeče stranke: KPI, PSI, PSDI, PRI, PLI, MSI, nazadovali pa so demokristjani in monarhisti.

Tovariš Togliatti je tako-le komentiral izide nedeljskih volitev:

«Za našo partijo so bile volitve nekoliko težavne zaradi obnovljenega protikomunističnega napada in zaradi skoraj splošne težnje, da bi nas izolirali in porazili. Kljub temu pa so rezultati, ki smo jih dosegli,

daleč od tistega, kar so pričakovali naši nasprotniki. Vsi tisti, ki so računali na naš poraz so bili razočarani. Na Severu in v Srednji Italiji smo dosegli sijajne uspehe. V Rimu smo v precejšnji meri pridobili na glasovih. Toda še enkrat se je pokazala naša slabost v velikih južnih mestnih središčih. Moč naše partije pa kljub tej slabosti, ki bo morala biti v središču naše pozornosti, ostane bistveno nedotaknjena in v razvoju.

Glede splošnih rezultatov, se lahko ugotovi prehod in negotov položaj s precejšnjimi izgubami KD, z važnim napredovanjem liberalcev, z neizpremenjeno desnico in s pomembnim napredovanjem socialdemokratov. Skupni izid izraža torej umejeno težnjo, ki bo utegnili la imeti negativen odmev na politični položaj, če ne bo učinkovitega odgovora na poskus desničarskih skupin in centra KD, ki hočejo ta položaj izkoristiti za brzdanje in ovrnanje kakršnega koli napredka v smeri levice. Potreba, ki se še nadalje ostro postavlja, je v močnem demokratičnem zagonu in v enotni borbi, da bi se zoperstavili odporu in napadom desnice, v zahtevi, da se uresničijo pozitivne točke vladnega programa in da se izsili resničen preokret na levo».

POLITIKA

VIDA TOMSIC je bila izvoljena za predsednico skupščine Ljudske republike Slovenije. Prejšnji predsednik Miha Marinko je bil na lastno prošnjo razrešen dolžnosti. Marinko je namreč tudi tajnik CK ZKS. Nova ustava, ki jo sicer šele pripravljajo, ne dovoljuje združljivosti dveh tako visokih funkcij.

Ker je bil dosedanji predsednik izvršnega sveta LRS Boris Kraigher izvoljen za člana zveznega izvršnega sveta (kar odgovarja mestu ministra osrednje jugoslovanske vlade) je bil za novega predsednika izvršnega sveta Slovenije (to je za predsednika slovenske vlade) izvoljen dosedanji podpredsednik Viktor Avbelj.

★

A. RANKOVIC, podpredsednik izvršnega sveta FLRJ je v sredo prišel na uradni obisk v Italijo. V Rimu je imel važne politične razgovore z najvišjimi predstavniki italijanske vlade.

Ranković se je sestel tudi s predsednikom republike. Kot se je izvedelo je z italijanskimi državniki razpravljalo o gospodarskih, kulturnih in narodnomanjšinskih vprašanjih, ki zanimajo obe državi.

★

DELEGACIJA albanske vlade je na povabilo poljske vlade prišla na obisk v Varšavo. Delegacija se je udeležila tudi otvoritve poznanjskega vele sejma. Albansko odposlanstvo vodi minister za trgovino Nušić.

★

NEMSKI REVANSISTI so imeli pretekli teden veliko zborovanje v Frankfurtu ob Majni. Pravijo, da se je zborovanja udeležilo vsaj 250 tisoč oseb. Na zborovanju so se zavzemali za »ponovno priključitev izgubljenih ozemelj v veliko Nemčijo«.

Na »časni« tribuni zborovanja v Frankfurtu so bili poleg številnih vidnejših nacistov, bivših veljakov nacistične vlade, tudi nekateri predstavniki fašističnih organizacij, ki so svojčas sodelovale z nacisti v raznih vzhodno evropskih deželah. Med temi so bili zastopniki hrvaških ustašev, madžarskih hortystov, slovaških tisočcev, ukrajinskih odpadnikov in celo kak slovenski belogardist. Vsekakor zelo pestra družčina, ki se, kot kaže, zelo prijetno počuti v bonnski Nemčiji.

★

AMERICANI so pretekli teden razstrelili novo jedrsko velenje na Božičnih otokih. To je bila že 17. jedrska razstrelitev na omenjenih otokih. Velenje je bila razstreljena v atmosferi in je imela jakost več megatonov, to je jakost več milijonov ton tritola. Takoj po tej razstrelitvi so Američani napovedali še druge poskuse.

Blaznost ameriških militaristov zares nima nobenih meja več. Zato je razumljivo, da se vedno bolj več zaskrbljenost v svetu. Vsekakor pa je čudno, da se tisti krogi, ki so dvigali toliko hrupa ob priliki sovjetskih jedrskih poskusov, danes prav malo zmenijo za veliko nevarnost, ki preti človeštvu, če tudi na to nevarnost opozarjajo tudi številni znanstveniki.

LIDICE

Ob 20-letnici nacističnih zločinov

LIDICE. Tako se imenuje neka vas na Češkem. Nekoč je bila to čisto navadna vas in v svetu je v resnici malokdo vedel zanjo. 10. junija 1942 pa je ta vas prešla v zgodovino. Tistega dne se je o njej začelo govoriti po vsem civiliziranem svetu. In vendar, tragično a resnično, prav tistega dne so bile Lidice pokončane. Nacisti so iz masčevanja vse odrasle moške postrelili, žene in dekleta odvedli v zloglasna taborišča, otroke in nedoraslo mladino pa v prav tako zloglasne potujčevavnice, z namenom, da bi iz njih naredili janičarje, hiše pa so z buldožerji popolnoma porušili.

Nacizem je bil premagan. Češko-slovanska je bila osvobojena. Žene in dekleta, ki so preživele grozote nacističnih taborišč smrti, so se vrstile na kraj, kjer je nekoč stala vas. Začele so se akcije za obnovo. Z vsedržno in mednarodno solidarnostjo je bila nove vas kmalu spet pokoncu. Akcije za izsleditev otrok, ki so bili posejani po raznih nemških deželah, je rodila pozitivne sadove. Mnogo otrok so izsledili ter jih vrnila materam.

Albina Hejmova, najstarejša vašašanka, ki se je po končanji vojni srečno vrnila v nove Lidice, je tako-le opisala grozni junij 1942:

»9. junija 1942 okrog 11. zvečer so pridrveli podivjani nacisti v vas. Prebudili so nas in spodili na trg sredi vasi. Ukazali so nam, naj vzamemo s seboj denar in druge dragocenosti. To so storili zato, da so se teh dragocenosti lažje polastili. Niti misliti nisimo mogli kaj se pripravljamo. Preplašeni otroci so jokali. Vsi smo bili prestrašeni. Na vaškem trgu so naš žene in tudi otroke ločili od odraslih moških. Odpeljali so nas v šolo, kjer smo ostale do jutra. Kaj je bilo z moškimi tedaj nismo vedele. Zjutraj so nas naložili na zaprte kamjone in odpeljali v Kladno, kjer nas je čaka-

la druga strašna ločitev: otroke so iztrgali iz naših rok. Zatem so nas žene odpeljali v Lodž na Poljskem in od tam v zloglasno taborišče smrti v Kelmno, kjer so mnogo naših sotrpink sezgali v plinskih pečeh.»

Po končanji vojni se je izvedelo za vse ostale grozote v Lidicah. Iz gestapovskih arhivov so prišli na dan podatki o grozotah, Obelodanjeni so bili podrobni načrti gestapovcev. Zločine so nacisti sami fotografirali in registrirali. Iz teh podatkov je razvidno, da je bila 10. junija dopoldne tragedija Lidic dokončana. Nad nekdanjo vasjo je zavladala grobna tišina. Gestapovci so po izgonu žena, deklet in otrok, postrelili vse moške. Teh je bilo 163. Iz najdenih slik je razvidno, da nacisti niso prizanesli niti grobovom. Z buldožerji so porušili celo pokopališče. Tudi pri teh zločinih je sodeloval morilec milijonov Židov, zloglasni Eichmann.

Preteklo nedeljo je bila v novih Lidicah svečana komemoracija, katere se je udeležila velikanska množica ljudi. Na komemoraciji je govoril tudi predsednik republike Novotny.

Lidice: trupla 163 moških, ki so jih nacisti ustrelili dne 10. junija 1942

Aktualni politični problemi

Val aretacij v Španiji

V Španiji se bije vedno hujša politična borba. Diktatorski režim gen. Franca se vedno bolj prepričuje, da se mu majo temelji. Da bi zavrl napredovanje odporiškega gibanja je ta režim začel izvajati hud teror v vsej deželi. V zadnjih dneh je policija aretirala številne predstavnike opozicije, ki pripadajo raznim političnim skupinam, med katerimi so tudi monarhisti in demokristjani. Vzporodno z aretacijami političnih voditeljev se je začela izvajati tudi v uradnem tisku sovražna kampanja proti antifašistom. Glasilo falange »Ariba« brez razlike napada komuniste, demokristjane, monarhiste in druge, ki izražajo odpor proti vladajočemu režimu.

Med aretiranimi v zadnjem tednu je tudi mnogo delavcev in pripadnikov »Fronte narodne osvoboditve«. Aretiranih je tudi več komunistov, ki — kot je znano — delujejo v ilegali.

Pred kratkim je Francova vlada sprejela vrsto ukrepov proti pripadnikom odporiškega gibanja. Med drugim je sprejela sklep o prepo-

vedi svobodne izbire bivališča. Ta ukrep omogoča režimu učinkovitejši lov na antifašiste in seveda zavira širjenje ljudskega odpora.

Španska republikanska vlada v izgnanstvu je pozdravila resolucijo, ki so jo predstavniki opozicije sprejeli na nedavnem sestanku v Münchenu in ki med drugim zahteva ponovno vzpostavitev demokratičnih svoboščin v Španiji. Predsednik vlade v izgnanstvu je pozval svetovno javno mnenje, naj solidarizira s španskimi antifašisti, španske republikance v izgnanstvu pa je pozval, naj začnejo akcijo solidarnosti, da bi podprli opozicijo v Španiji.

Pogajanja za proizvodno nagrado

Pogajanja za proizvodno nagrado za tekoče leto so še daleč pred ugodno rešitvijo. To velja zlasti za predilnici v Podgori in v Ronkah. Tudi pretekli teden je bilo več sestankov sindikalnih predstavnikov z vodstvi omenjenih industrijskih podjetij. Toda do kakega zblizanja med zahtevami delavcev in ponudbami delodajavcev še ni prišlo. Delodajavci še nadalje vztrajajo v pripravljenosti, da izplačajo delavcem po 16.000 lir letne proizvodne nagrade, kar pa vse sindikalne organizacije odklanjajo. Slednje zahtevajo mnogo višje nagrade zlasti za tiste delavce, ki imajo odgovornejša mesta ali pa opravljajo zdravju škodljiva dela. Obenem zahtevajo tudi zmanjšanje delovnega časa v nekaterih oddelkih.

Ker delodajavci ne kažejo nobene razumevanja za te upravičene zahteve delavcev, katere tolmačijo sindikalni predstavniki, je goriška Delavska zbornica pozvala tekstilce, naj bodo pripravljeni na stavko.

Dr. K. Šišковиč

Vloga KPI v življenju slovenske narodne skupnosti na Tržaškem

IV.

Ko gre za osvoboditev delovanja in zadržanja komunistov do narodnostnega vprašanja v naših krajih, ne smemo nikoli pozabiti, da je treba poudariti vlogo komunistične partije na splošno, ker se je v Julijski krajini in Istri, prav posebno za časa druge svetovne vojne, srečala akcija KPI z akcijo KPJ. Ta akcija in njeno prepletanje je imela kot osnoven cilj zlom fašizma in istočasno tudi rešitev vprašanj, ki so se pojavljala v zvezi z obstojem narodnostno mešanega ozemlja.

Po vojni akcija komunistične partije, ki je v naših krajih dobila druga imena zaradi naglih sprememb v ozemelskih razmerah, ni bila nikoli v nasprotju z načelom, da se morajo omogočiti čim večje pridobitve na področju enakopravnosti vseh tu živčih narodnosti. To nam dokazujejo povojna leta, ko so se široke množice strnile okrog komunistične partije in pod njenim vodstvom vodile boj za ohranitev in poglobitev pridobitev narodno osvobodilne borbe, za zlom ostankov fašizma, proti naraščajočemu pritisku reakcionarnih in nacionalističnih sil, ki so dvigale svojo glavo pod okriljem anglo-ameriških okupacijskih oblasti, katere

so že skoraj od začetka stale na pozicijah hladne vojne in skušale z vsemi možnimi sredstvi onemogočiti razvoj in napredovanje ljudskega gibanja. Tudi borba za ustanovitev Svobodnega tržaškega ozemlja, ki jo je komunistična partija dosledno vodila do trenutka, ko je prišlo do kompromisne rešitve v Londonu, je bila v bistvu naprednega značaja in je bila na liniji uveljavljanja enakopravnosti obeh tu živčih narodnosti. Ne glede na vse težke probleme, ki so se v povojni dobi postavljali, komunistična partija ni nikoli pozabila mobilizirati svoje sile za zagotovitev nemotene obstoja in razvoja Slovencev, ker je bilo tudi to eno izmed nerešenih vzlov povojnih razmer ne samo zaradi naraščajočega vpliva reakcionarnih in konzervativnih sil, ki so si našle v krščanski demokraciji politični pokrov za svoje delovanje, pač pa tudi zaradi razbobotenega vpliva nacionalizma, ki je že zopet v okviru hladne vojne in antikomunizma vodil ostro gonjo proti »tujerodcem« in z istim gesli kot za časa fašizma negiral slovenski narodni skupnosti osnovne demokratične pravice in svoboščine.

Gotovo pa je, da je bilo po vojni zelo težko rešiti vprašanje ozemelj-

ske pripadnosti na mešanem ozemlju, prav posebno še, ker se nobenemu narodu ne more in ne sme odrekniti pravica, da si želi pripadati svoji narodni državi. To vprašanje se lahko reši samo v duhu strpnosti, ker gre predvsem za antinomijo med nacionalnimi interesi ene in druge narodnostne skupine, saj je nemogoče ločevati elemente različne narodnosti zaradi njihove komplicirane ozemelske prepletlosti. Na vsak način so se dogodki razvili tako, da je del Slovencev ostal pod Italijo.

Kljub temu je treba poudariti, da so se tokrat Slovenci znašli v pogojih bistveno druge Italije. Ta je zrasla iz narodno osvobodilnega boja, ki je bil značilen zaradi široko zasnovane antifašistične fronte. Po vojni pa so se pojavile na političnem pozorišču v deželi velike, močne, borbene delavske stranke in so se vsi koraki naprej v smeri demokracije napravili v teku odločnih in odločilnih bojev delovnih množic. Navzlic kapitalistični restavraciji in ponovni obnovi konzervativne in reakcionarne fronte, katere jedro je bilo od leta 1947. dalje krščanska demokracija, se je Italija javljala kot dežela, v kateri je bilo nemogoče več misli-

ti na avanture nacionalističnega in imperialističnega tipa, na vračanje v čase predfašistične dobe. Prav zaradi tega so se javljali in se javljajo čedalje boljše pogoji za usmeritev dežele po poti razvitejši in globlje demokracije in svobode.

Pri tem pa je treba poudariti, da je ostalo nerešeno prav vprašanje enakopravnosti slovenske narodnostne manjšine, čeprav se je marsikaj pozitivnega storilo za francosko in nemško manjšino. Ne bomo raziskovali vzrokov tega globoko nedemokratičnega pojava, ker ni to tema, o kateri mislimo govoriti. Dejstvo pa je tu in precej trmasto vprašanje torej ni bilo rešeno kljub temu da obstajajo formalni instrumenti za njegovo rešitev: mirna pogodba, deklaracija OZN republiška ustava, londonska sporazuma.

Zato je bilo pričakovati, da bodo komunistična partija opustila svoje borbe za odpravo tega velikega protislovja v novem življenju, ki se je javljalo po zmagi nad nacifašizmom, ter dosego enakopravnosti Slovencev tudi v najhujših časih reakcionarne obnove, ki je lahko časovno omejeno med letoma 1948. in 1953.

(Dalje prihodnjic)

Iz Trsta

Tovariš Sema je bil ponovno obsojen

Sekretar avtonomne tržaške federacije KPI tov. Paolo Sema je bil ponovno obsojen na pet mesecev zapora pogojno. Obsodbo je že pred časom izreklo tržaško porotno sodišče.

Tovariš Sema je bil obtožen, da je na javnih shodih KPI, po krvavih dogodkih v Reggio Emiliu julija 1960, žalil italijanske oborožene sile. To seveda ni bilo res, res pa je bilo, da se je tedaj v Italiji bila zelo resna bitka za ohranitev demokracije, ki je bilo prav tedaj v zelo veliki nevarnosti. In v bitki so zmogle demokracije ter antifašistične sile. Tambronijska vlada, ki je bila deležna podpore fašistov, pa je morala odstopiti.

Branilec obtoženega sekretarja federacije tov. Pogassi je vse to bogato dokumentiral in spodbil trditve obtožnice. Dokazal je tudi, da so bila pričevanja proti obtožencu protislovna. Zahteval je spoštovanje pravice državljanov, da lahko kritizirajo tudi določene ukrepe vlade in poudaril, da so v okoliščinah, ki so obstajale julija 1960 antifašistični državljani imeli vso pravico braniti pridobitve odporniškega gibanja in se boriti proti poskusu, da bi prišlo v republiko, ki je sad tega gibanja, do polfašistične diktature. Sodišče je opozorilo tudi na dejstvo, da so bile že v prejšnjih časih razveljavljene podobne obsodbe. Toda vsega tega prizivno sodišče ni upoštevalo in je potrdilo obsodbo, ki jo je že prej izreklo porotno sodišče.

Potrditev obsodbe proti sekretarju tržaške federacije naše partije je ustvarila v vrstah tržaških komunistov in antifašistov zelo mučen vtis. In res je ta obsodba zelo resna. Tembolj je resna ker je bila izrečena proti antifašistu, ki je branil pravice, zaščitene z ustavo.

Medtem ko je bil antifašist Sema obsojen ker je grajal tiste, ki so zakrivali prelivanje krvi v Reggio Emiliu, so bili tisti, ki so to prelivanje krvi izvršili, odlikovani od sredinsko-levičarske vlade. Medtem ko je bil tov. Sema obsojen ker je branil demokracijo in republiko ustanovo, so bili oproščeni fašistični pobalini, ki so vodili šovinistične protislovenske napade v Trstu in povzročili vrsto huliganskih dejanj. Medtem ko je bil tov. Sema kot antifašist obsojen, so bili v Rimu oproščeni fašistični napadci, v Gorici pa fašisti zahtevajo, naj bi dve izmed mestnih ulic imevali po padlih pripadnikih fašističnih skvadrov, ki so se borile proti partizanom za časa zadnje vojne.

Tovariš Sema in avtonomna tržaška federacija KPI sta po obsodbi, ki jo je izreklo sodišče prejela številne izraze solidarnosti. Med drugim so tudi slovenski aktivisti zbrani na svojem sestanku preteklo soboto poslali tov. Sema solidarnostno izjavo in protest proti krivični obsodbi.

Te dni je tržaška federacija KPI objavila poseben lepak, s pozivom antifašističnim in demokratičnim množicam, naj protestirajo proti krivični obsodbi, učvrstijo antifašistično enotnost, zahtevajo razpust MSI in odvzem orožja policiji, ko vzdržuje javni red med delavskimi manifestacijami. V omenjenem lepaku je izražen tudi protest proti odlikovanju, ki ga je predsednik republike podelil skvadristu Baronciniju.

Naše zahteve

(S 1. strani)

V krajih, kjer prebivajo Slovenci, je celo prepovedano, da bi se poleg italijanskih krajevnih napisov postavljali tudi slovenski. Italijanski državljani slovenske

narodnosti se ne smejo obračati v svojem materinem jeziku na politična, upravna in sodna oblastva niti ustno niti pisмено.

Ker so podpisani prepričani, da tolmačijo upravičene zahteve italijanskih državljanov slovenske narodnosti, prosijo, naj se izda zakon, ki bo primerno zaščitil slovensko narodnostno skupnost v bodoči deželi Furlaniji-Juljski krajini, kot med drugim predvideva člen 6 ustave.

Republika ne more različno ravnati z različnimi jezikovnimi manjšinami v okviru države, še manj pa sme delati razlike v okviru iste narodnostne skupnosti, kot na primer med tržaško, videmsko in goriško pokrajino.

Zaščitna zakonska določila naj imajo enak učinek za vse Slovence brez diskriminacij in stopenj.

Zato podpisani zahtevajo, naj vlada in parlament v deželnem statutu podrobneje določita vsa zakonska določila za zaščito slovenske narodnostne skupnosti, posebni statut pa naj zlasti predvideva:

1. da pripadniki slovenske narodnostne skupnosti smejo svobodno uporabljati svoj materin jezik v osebnih in uradnih odnosih s političnimi, upravnimi in sodnimi oblastmi s pravico, da dobijo v svojem jeziku tudi odgovor, dokumente in potrdila;

2. da se v organkih deželnih, pokrajinskih in občinskih uradov določi primerno število funkcionarjev, ki popolnoma obvladajo slovenski jezik;

3. da se slovenski narodnostni skupnosti na vsak način zjamči primerno predstavnost v deželnem svetu in v komisijah ter organih, ki obravnavajo gospodarska in kulturna vprašanja, katera zadevajo Slovence;

4. da se na področjih, kjer prebivajo Slovenci, uvedejo poleg italijanskih krajevnih napisov tudi slovenski;

5. da se vzgojnim, kulturnim, socialnim in športnim organizacijam narodnostne manjšine zjamči enakopravno ravnanje tudi, kar zadeva uporabo prosvetnih zgradb in drugih naprav ter radia in kar zadeva pomoč iz javnih skladov;

6. da se ne smejo v ničemer spreminjati obseg pokrajin in občin z namenom, da se prejudicira narodnostna sestava omenjenih enot;

7. da se razveljavijo zlasti: a) kr. odlok od 9. 7. 1939 št. 1238, člen 2; b) zakon od 7. 4. 1927 št. 494; c) člen 137 kazenskega postopnika, II. in III. odstavek; d) člen 122 civilnega postopka.

Voščila

Tovarišu Antonu Afriču iz Podlonj- rja pri Trstu, ki je te dni slavil šestdesetletnico rojstva, pošljajo tovariši iz podlonjerske sekcije KPI in prosvetnega društva »Zvezda« najiskrenejša čestitka, katerim se pridružuje tudi »Delo«.

Šolske razstave

V petek, t. m., se ob 9. uri zjutraj odpre razstava risb, ki so jih pripravili dijaki Nižje srednje in Strokovne šole v Gorici.

Razstava bo v šolskih prostorih Nižje srednje šole v ul. Randaccio 10 in ostane odprta za občinstvo do konca meseca — vsak delavec od 10. do 12. ure.

Industrijska strokovna šola v Dolini vlnudno vabi na razstavo risb in ročnih del svojih učencev in učenk. ki bo odprta v nedeljo 17 t.m. in v ponedeljek 18.t.m. v šolskih prostorih.

Iz Gorice

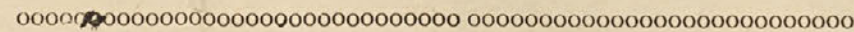
Fašistične provokacije

15. maja so na goriškem pokopališču pokopali telesne ostanke nekoga podoficirja zloglasne fašistične enote »X. Mas«, ki je padel v bojih s partizani na Trnovski planoti leta 1944. Podoficirja, ki se je imenoval Giorgio Agostini, je fašistična vlada v Salò odlikovala z zlato medaljo. Pogreb na goriškem pokopališču so se udeležile razne bojovniške in fašistične organizacije s številnimi zastavami. Na veliko začudenje se je omenjenega pogreba udeležil tudi goriški župan. Na pokopališču je stal zraven pokrajinskega sekretarja MSI, t. j. zraven svetovca, ki je v goriškem mestnem svetu grozil, da bo razbil spomenik padlim partizanom, če ga bodo postavili v Gorici. (Kot je znano so postavitev tega spomenika predlagali komunistični svetovavci). Pogreb fašista Agostinija je imel izrazito fašistični značaj. Tudi zato je bila tem bolj neumestna navzočnost prvega občana goriškega mesta.

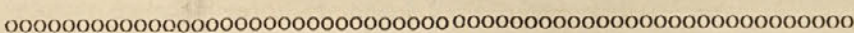
V zvezi z vsem tem sta komunistična svetovavca v goriškem mestnem svetu Battello in Bergomas predložila interpelacijo, o kateri smo že v eni izmed prejšnjih števil po- ročali. Toda kako je na to interpe- lacijo odgovoril župan? Odgovoril je rekoč, da je njegova udeležba na pogrebu padlega bojovnika v skladu z državljanskimi in krščanskimi ču- stvi. Seveda je zavrnil kritike naših občinskih svetovavcev in tako že enkrat dokazal, da noče razumeti nove stvarnosti.

Zelo čudno pa je, da mimajo k temu nič kaj pripomniti socialdemo- kratski zavezniki in niti predstav- nik goriške SDZ odv. Sfiligoj, ki podpira goriško občinsko upravo. Jasno je, da vse to opogumlja fa- šiste. Da je tako so pred kratkim potrdili tudi s tem, da so predlo- žili zahtevo, naj bi se dve goriški mestni ulici imenovali po pripad- nih fašistične »X. Mas«, ki sta bila odlikovana z zlato medaljo in sicer po gori omenjenem Agostiniju in po majorju Rizzattiju, (bratu de- mokristjanskega senatorja), ki je padel kot nacistični kolaboracionist v Rimu.

I. C.

Prenovljeni slovenski dijaški dom v Gorici. Dom se nahaja na Sveto- gorski cesti št. 84

Iz Rajblja

Izkoriščanje rudnika in rudarjev

Rajbeljski rudniki, s svojimi bo- gatimi rudami, so svetovno znani. V teh rudnikih izkopljejo dnevno o- krog dvesto ton »svetlice« ali »ben- de«, kakor jo imenujejo Italijani. Šele pred kratkim so ugotovili, da vsebuje »svetlica« dobro količino, »germania«, ki je nov mineral ne- precenljive vrednosti. Pravijo, da stane vsak gram tega minerala od 250 da 300 tisoč lir. To se pravi, da imajo izkoriščevalci astronomske dobičke.

Kdo upravlja in izkorišča rajbelj- ske rudnike?

Leta 1956 je dala država rudnike v najem družbi »Pertusola«, to je družbi španskih in francoskih kap- talističnih mogotcev. Bajje ima tudi Vatikan veliko delnic te družbe.

Letos zapade pogodba o koncesiji, ki jo je sklenila država pred sedmi- mi leti. Zato se nam zdi umestno, da o rajbeljskem rudniku sprego- vorimo nekaj besed.

Zavedajoč se velikih dobičkov, ki jih ima družba pri izkoriščanju rud- nika, bi želela, kar je razumljivo, obnoviti pogodbo za nadaljnjih sed- dem let.

Zanimivo je, kaj mislijo o tem

vprašanju sindikati, napredne stranke in delavci ki so zaposleni v rud- niku. Povsem je razumljivo, da so proti vsakršni koncesiji. Družba »Pertusola« ni napravila nič, da bi izboljšala življenjske razmere delav- cev. Nasprotno, še poslabšala je te razmere. Poslabšala je tudi delovne pogoje. Stroji in druge rudniške na- prave so zastarele in ne odgovarjajo zahtevam sodobne tehnike. Z nečlo- veškim izkoriščanjem delavcev je družba povečala velike dobičke, isto- časno pa zmanjšala število delovne sile. Leta 1956 je bilo v rudniku za- poslenih 840 delavcev, danes pa jih je le še 586. V tem času je prišlo tudi do povečanja nesreč pri delu, predvsem zaradi pogrežanja terena. Delavske mezde so nizke. Rudarji, ki delajo v rovih in so stalno v ve- liki nevarnosti za življenje, dobiva- jo povprečno po 65 tisoč lir na me- sec, tisti, ki delajo na površju pa prejemaajo kvečjemu po 50 tisoč lir na mesec. To so bedne mezde, ki nikakor ne zadoščajo za dostojno življenje delavcev in njihovih dru- žin. V belgijskih in francoskih rud- nikih znaša povprečni mesečni za- služek delavcev okrog 200.000 lir.

To zelo zgovorno potrjuje, da druž- ba, ki ima koncesijo nad rudniki,

Zlonamerno potvarjanje dejstev

«IL GAZZETTINO» LAZE. Tako smo zapisali v naši prejšnji številki. In za- res laže. To ponavljamo tudi danes.

Med drugim je »Il Gazzettino« poro- čal, da je naše »Delo« začelo napadat Neodvisno socialistično zvezo. Da je to iz trte zvito so se lahko prepričali vsi bralci našega lista, ki je glasilo KPI za slovensko narodno manjšino in ne glasilo deželne federacije, kot je po- ročal demokristjanski dnevnik.

Isti dnevnik ve povedati tudi, da je po predvidevanjih poslanca Vidalijske pomenil obisk Ivana Regenta v Trstu začetek etape likvidacije Neodvisne so- cialistične zveze. Nekaj takega naš po- slanec ni nikoli izjavil

«VITA NUOVA», škofijsko glasilo Ka- toliške akcije je v eni izmed zadnjih števil napadlo devinsko nabrežinsko demokratično občinsko upravo ker na- spruže organiziranemu in načrtnemu etničnemu spreminjanju obalnega pasu, ki spada pod tamkajšnjo občino. U- pravitelj občine obtožuje rasizma, ra- sističnih pojmov in zaostalosti v ža- lostnem obdobju, ko so ljudi delili in katalogirali kot drugovrstno rasa (seconda razza). List skuša uganjat politikanstvo in prikazovati voditelje devinsko-nabrežinske občinske uprave kot zagrizene sovražnike italijanskega ljudstva, kar, seveda ne odgovarja re- snici. Tako pisanje pomeni poživigati se na pravice, ki so v skladu z de- mokratičnimi koncepcijami o manjši- ni, poživigati se na določila londonske ga memoranduma in posebnega sta- tuta, kakor tudi na 6. člen republiške ustave, ki štiti obstoj in razvoj na- rodnih manjšin. Zato ima tako pisa- nje katoliškega lista izražiti fašistični značaj, ki podžiga protislovensko mi- šljenje, omogoča izgrede proti Slove- nem, opomumlja fašiste, škoduje raz- voju demokracije in mirnega sožitja med tukajšnjim prebivavstvom.

Kako tolmači devinsko-nabrežinsko občinska uprava problem beguncev je zelo jasno obrazložil župan Skerk v članku, ki smo ga na uvodnem mestu objavili v eni izmed naših prejšnjih števil. Zato piscem tednika »Vita Nuova« — in še komu drugemu, ki se ravna po navdihih omenjenega lista — svetujemo, naj omenjeni članek po- zorno preberejo.

IZIDOR PREDAN

DELO
glasilo KPI
za slovensko narodno manjšino
Izhaja vsak petek
Urejuje uredniški odbor
Politični direktor: Marija Ber- netič - Odgovorni urednik: An- ton Mirko Kapelj - Uredništvo in uprava: Trst, ul. Capitolina 3, telef. 44-046/44-047.
Tiska: Tipografia Riva - Trst ul. Torrefianca 12.
Celoletna naročnina 1300 lir, pol- letna 700 lir.
Cena oglasov po dogovoru